

хэлэлцэж, шууд санал солилцсон нь аль алиндаа ашигтай болохыг бага хурал тодорхой харуулав.

Бага хуралд оролцсон Монголын төлөөлөгчдийг 12-р сарын 22-ны өдөр АНУ-ын нийслэл Вашингтон хотод төрийн департаментад хүлээн авч хоёр талын эрдэм шинжилгээний бага хурал, Монгол-Америкийн харилцаа, олон улсын байдлын талаар санал солилцон ярилцав. Үүнээс гадна Смитсоны төв институт, түүний дэргэдэх Кеннаны институт, мөн Джорж Вашингтоны их сургууль дээр дорно дахины судлал, олон улсын судалгааны эрдэмтэн мэргэжилтэн нар бидэнтэй уулзаж ярилцав.

1986 оны 12-р сарын 23-24-ний өдрүүдэд бид Принстон хотод очиж Америкийн олон улсын судалгаа, солилцооны товчооны гүйцэтгэх захирал А. Кассоф, орлогч захирал Д. Матюшевки, тус байгууллагын нарийн бичгийн дарга Ребекка Парк, Төв Ази, олон улсын судалгааны бусад зарим мэргэжилтэн нартай уулзаж ярилцав.

Америкийн талтай хийсэн уулзалт, яриа найрсаг байдалд, үр дүнтэй болж өнгөрөв.

Америкийн тал Америк, Монголын хооронд дипломат харилцаа байгуулах, эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын хооронд ном хэвлэл солилцох, тус тусын хурал зөвлөлгөөнд харилцан оролцож байх зэргийг сонирхож байв. Монгол, Америк болон бусад улс орны эрдэмтэд, эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын хооронд найрсаг харилцаа, бүтээлч хамтын ажиллагаа тогтох нь улс түмний харилцан итгэж ойлголцох, бүх нийтийн энх тайван, аюулгүй байдлыг бэхжүүлэхэд зохих ач холбогдолтой билээ.

НАНЬЖИН ХОТНОО БОЛСОН ЧУУЛГА УУЛЗАЛТЫН ТУХАЙ

1986 оны 9-р сарын 22—26-ны хооронд Хятадын Наньжин хотноо «Юан гүрний түүх судлал» хэмээх эрдэм шинжилгээний чуулга уулзалт болов. Чуулга уулзалтад БНХАУ, Япон, АНУ, Сингапур, БНМАУ зэрэг таван орны зуугаад эрдэмтэд оролцож Наньжин, Хөх хот, Бээжин зэрэг гурван томоохон төвийн монгол судлал, ялангуяа дундад зууны үеийн Монголын түүхийн судлалын асуудлыг хөндөж ярилцав. Энэхүү Симпозиумд Монголын түүхийн судалгаагаар ажилладаг Хятадын томоохон эрдэмтэд оролцсоны гадна хуралд нийтдээ эрдэм шинжилгээний жараад илтгэл тавьж хэлэлцүүлжээ. Тавьсан илтгэлүүдийн гол агуулгыг ерөнхийд нь дүгнэж үзвэл ихэнхдээ Монголын нэгдсэн улс, Юан гүрний үеийн монголын түүхийн холбогдолтой сэдвүүдийг хөндөн бичиж, баримт материалыг үнэлэн цэгнэж өгүүлсэн байна.

Хятадын монгол судлалын нийгэмлэг ба Наньжин дахь Юан гүрний түүх судлах нийгэмлэгийн дарга профессор Цай Мэйбяо «Хятад дахь Юанын түүх судлах ажлын байдал» хэмээх илтгэл тавьж уг асуудлаар сүүлийн 10 жилд хийсэн ажлын байдал ба хойшид хийх ажлынхаа талаар хөндөж ярилаа.

Тус хурал дээр Монголын эрдэмтэн, академич Ш. Нацагдорж «БНМАУ-д Монголын феодализмын түүхийг судалсан байдал» гэдэг илтгэл тавьжээ. Тэрээр илтгэлдээ нүүдэлчин ард түмний дунд түүний дотор Монголд феодализм үүсч хөгжсөн талаар олон орны эрдэмтдийн баримталдаг янз бүрийн саналыг дурдаад, Монголын феодализмын түүхийг гүнзгий судалсныхаа дүнд Монголд феодалын ёс үүсч хөгжсөнийг түүхийн баримтаар нотлохын хамт нүүдлийн феодализм нь суурьшмал орны феодализмаас зарчмын ялгаагүй болохыг баталжээ. Монголын феодализ-

мын үүсч хөгжсөн түүхэн нөхцөл, нүүдлийн феодализмын онцлог, түүний хөгжил зэргийг нарийн шинжилж марксист-ленинист түүхийн шинжлэх ухааны үүднээс дүгнэлт хийсэн нь монголын түүхийн талаар Ялангуяа Монголын феодализмын хөгжлийн талаар хөрөнгөтний зарим эрдэмтдийн баримталж байгаа ташаа үзэлд зохих цохилт өгчээ. Илтгэгч цааш нь Монголын түүхийн талаар гадаадын эрдэмтдийн хийсэн судалгааны ажлыг зохих ёсоор үнэлэхийн хамт Монголын эрдэмтдээс Монголын эрт дундад үеийн түүхийн судалгааны талаар хийсэн ажил, түүний ач холбогдлыг тодорхой жишээ баримттайгаар дэс дараатай өгүүлсэн байна.

Тэрээр БНМАУ-ын түүхчид, археологчид, угсаатны зүйчид түүхийн янз бүрийн дурсгалуудыг шинээр нээн илрүүлж Монголын эрт дундад үеийн ба Монголын феодализмын хөгжлийг судлах талаар үлэмж их ажил хийж байгаа нь зөвхөн Монголын эртний түүхийн балар харанхуй үеийг гэрэлтүүлэх төдийгүй Төв Азийн нүүдэлч ард түмнүүдийн нийгэм соёлын хөгжил, тэдний улс төр, эдийн засаг, соёлын хэлхээ холбоог тодорхойлоход чухал хандив болсоор байгааг цохон тэмдэглэжээ. Мөн Монголын феодализмын түүхийн судалгаа төдийгүй Монголын ард түмний олон мянган жилийн түүхэнд үндсэн эргэлт болсон ардын хувьсгалын түүх, БНМАУ-ын капиталист бус хөгжлийн түүх, социалист байгуулалтын ололт амжилтыг судлах талаар хийсэн зүйлийг тэмдэглэхийн хамт энэ талаар хийх судалгаа нь Монголын түүхийн судалгаанд гол суурийг эзэлж байна гэжээ. Илтгэгч Хэдийгээр Монголын эрдэмтэд өөрийн орны түүхийг судлах талаар тийнхүү их ажил хийсэн боловч хойшид Монголын түүхийн хөгжлийн үе шат бүрийг улам гүнзгийрүүлэн судлахын чухлыг онцлон тэмдэглэв.

Мөн тус чуулга уулзалт дээр Монголын эрдэмтэн Ч. Далай «Юан улсын судрын монгол орчуулга» хэмээх илтгэл тавьжээ. Ч. Далай «Юань ши»-г монгол хэлээр бүр Мин, Чин улсын үеэс орчуулж, хэвлэж байсан ба БНМАУ-д ардын хувьсгалын дараахан бүрэн эхээр нь орчуулсан монгол орчуулгын судалгаа шинжилгээний ач холбогдлыг цохон тэмдэглэжээ.

Академич Ш. Нацагдорж чуулга уулзалтын хаалтын хуралдаан дээр хэлэхдээ «Шинжлэх ухаанч, ажил хэрэгч, бүтээлч, нөхөрсөг байдалд болсон тус чуулга уулзалт дээр олон орны эрдэмтэд сонирхолтой олон илтгэлийг шүүн хэлэлцэж харилцан санал бодлоо солилцсон явдал бол Монголын судлалыг хөгжүүлэхэд зохих хувь нэмэр болох бөгөөд иймэр хүү олон улсын хурлыг цаашид, зохиож байх нь зөвхөн тухайн шинжлэх ухааны салбарын хөгжилд төдийгүй ард түмнүүдийн харилцан бие биесээ ойлголцох, найрсаг хамтран ажиллах, ялангуяа орчин үеийн хамгийн чухал асуудал энх тайвныг даян дэлхийд бэхжүүлэх үйлсэд чухал хувь нэмэр болох юм гэж бид итгэж байна» гэжээ.

Б. Дорж